

LATVIJAS REPUBLIKAS SATVERSMES TIESA

SPRIEDUMS

LATVIJAS REPUBLIKAS VĀRDĀ

Rīgā 2005. gada 14. decembrī

lietā Nr. 2005-10-03

Latvijas Republikas Satversmes tiesa šādā sastāvā: tiesas sēdes priekšsēdētājs Juris Jelāgins, tiesneši Aija Branta un Gunārs Kūtris,

pamatojoties uz Latvijas Republikas Satversmes 85. pantu un Satversmes tiesas likuma 16. panta 3. punktu, 17. panta pirmās daļas 11. punktu un 28.¹ pantu,

pēc Ilmāra Zandberga konstitucionālās sūdzības

2005. gada 15. novembrī tiesas sēdē rakstveida procesā izskatīja lietu

„Par Kuldīgas rajona padomes 1999. gada 15. decembra Kuldīgas rajona teritorijas plānojuma 2. daļas 8.3.1. punkta par Spīķu HES un Kuldīgas rajona Vārmes pagasta padomes 2003. gada 20. februāra Vārmes pagasta teritorijas plānojuma par „Baložu” māju zemes iekļaušanu Spīķu HES teritorijā atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 105. pantam”.

Konstatējošā daļa

1. Konstitucionālajā sūdzībā apstrīdēta Kuldīgas rajona teritorijas plānojuma 2. daļas 8.3.1. punkta par Spīķu hidroelektrostaciju (turpmāk – Spīķu HES) un Kuldīgas rajona Vārmes pagasta teritorijas plānojuma par „Baložu” māju zemes iekļaušanu Spīķu HES teritorijā atbilstība Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 105. pantam. Kuldīgas rajona padome rajona teritorijas plānojumu pieņēma 1999. gada 15. decembrī kā saistošos noteikumus Nr. 1 (lēmums Nr. 26). Vārmes pagasta padome pagasta teritorijas plānojumu pieņēma 2003. gada 20. februārī ar lēmumu Nr. 3 (atkārtoti – 2004. gada 17. jūnijā ar lēmumu Nr. 12).

Kuldīgas rajona teritorijas plānojuma 2. daļas „Plānotā un atļautā teritorijas izmantošana” 8.3.1. punktā norādīts, ka rajonā darbojas četras mazās hidroelektrostacijas. To vidū minēta Spīķu HES Vārmes pagastā.

Vārmes pagasta teritorijas plānojuma teksta daļā Spīķu HES nav minēta. Spīķu HES un tās ūdenskrātuve attēlota teritorijas plānojuma grafiskajā daļā, tostarp kartēs „Vārmes pagasta patreizējā teritorijas izmantošana” un „Vārmes pagasta plānotā un atļautā teritorijas izmantošana”.

2. Ilmārs Zandbergs (turpmāk – iesniedzējs) konstitucionālajā sūdzībā norāda, ka „Baložu” māju zeme 32,6 hektāru platībā viņam piešķirta 1995. gada 28. februārī un īpašuma tiesības uz šo zemi zemesgrāmatā nostiprinātas 1995. gada 17. martā. 1997. gada nogalē, izveidojot Spīķu HES ūdenskrātuvi, pret iesniedzēja gribu applūdināta viņa zeme 4,6 hektāru platībā. Iesniedzējs ar sūdzībām vērsies Vārmes pagasta padomē, Liepājas reģionālās vides pārvaldes Kuldīgas nodaļā, Kurzemes tiesas apgabala prokuratūrā un citās iestādēs.

Lai novērstu īpašuma tiesību aizskārumu, 2000. gada 15. jūnijā iesniedzējs vērsās vispārējās jurisdikcijas tiesā. 2001. gada 23. oktobrī Kuldīgas rajona tiesa iesniedzēja prasību noraidīja. 2002. gada 19. jūnijā Kurzemes apgabaltiesa atstāja spēkā pirmās instances tiesas spriedumu. 2002. gada 9. oktobrī Augstākās tiesas Senāts Kurzemes apgabaltiesas spriedumu atcēla un nosūtīja lietu jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesai. 2004. gada 2. aprīlī Kurzemes apgabaltiesa iesniedzēja prasību apmierināja un Spīķu HES īpašniekam Eduardam Zabarovskim (turpmāk – Spīķu HES īpašnieks) uzlika par pienākumu līdz 2004. gada 2. oktobrim pārtraukt iesniedzējam piederošās zemes applūdināšanu. Izskatījis Spīķu HES īpašnieka kasācijas sūdzību, 2004. gada 8. septembrī Augstākās tiesas Senāts nosprieda, ka Kurzemes apgabaltiesas spriedums atceļams, jo tiesa atstājusi bez ievēribas to, ka Spīķu HES ar ūdenskrātuvi iekļauta Kuldīgas rajona un Vārmes pagasta teritorijas plānojumā. Ar šo spriedumu lieta ir nodota jaunai izskatīšanai pirmās instances tiesā – Kuldīgas rajona tiesā.

Iesniedzējs uzskata, ka Kuldīgas rajona padome un Vārmes pagasta padome, ietverot savas teritorijas plānojumā Spīķu HES, legalizējusi patvarīgo viņa zemes applūdināšanu un iekļaušanu Spīķu HES teritorijā. Tas esot pretrunā ar Satversmes 105. pantu, kas ikvienam garantē tiesības uz īpašumu.

Iesniedzējs norāda, ka ne Teritorijas plānošanas likums, ne likums „Par pašvaldībām” nedod pašvaldībām tiesības ļaut pret īpašnieka gribu pastāvīgi applūdināt viņa zemi.

Pēc iepazīšanās ar lietas materiāliem iesniedzējs paskaidroja, ka Satversmes 105. pants un arī Civillikums pieļauj īpašuma tiesību ierobežošanu, tomēr viņam piederošā zemes gabala lietošanas tiesības nav ierobežotas Civillikuma izpratnē. Zeme neesot applūdusi Civillikuma 963. panta izpratnē, bet gan prettiesiski applūdināta, tāpēc Vārmes pagasta padomes atsaukšanās uz šo normu esot nepamatota. Kā norāda iesniedzējs, pašvaldības attaisnojas ar to, ka, izstrādājot teritorijas plānojumu, nevarot ignorēt dabā eksistējošus objektus.

Tomēr neviens normatīvais akts neparedzot, ka ar kāda objekta iekļaušanu teritorijas plānojumā var legalizēt tā nepamatotu un prettiesisku izveidošanu.

3. Kuldīgas rajona padome atbildes rakstā norāda, ka Spīķu HES ūdenskrātuve tika izveidota 1997. gada nogalē, tas ir, pirms rajona teritorijas plānojuma izstrādes pabeigšanas. Tā kā teritorijas plānojuma mērogs saskaņā ar normatīvajiem aktiem ir M 1:50 000 un M 1:100 000, tad šāda mēroga plānojuma kartē Spīķu HES esot attēlots tikai kā objekts, nevis teritorija. Iesniedzēja intereses attiecībā uz viņam piederošo zemi esot aizskartas, pirms Kuldīgas rajona padome pieņēmusi rajona teritorijas plānojumu. Līdz ar to Kuldīgas rajona teritorijas plānojumā esot fiksēta jau esošā situācija un ar teritorijas plānojumu Spīķu HES atjaunošana neesot ne atļauta, ne arī aizliegta. Izstrādājot rajona teritorijas plānojumu, nevarot ignorēt dabā eksistējošas teritorijas un objektus.

Kuldīgas rajona padome lūdz ņemt vērā, ka Satversmes 105. pants nosaka arī to, ka īpašumu nedrīkst izmantot pretēji sabiedrības interesēm. Spīķu HES ūdenskrātuve izveidojusies par ainavisku teritoriju, ar kuru esot apmierināti apkārtējo zemes gabalu īpašnieki un kura kalpojot visas sabiedrības interesēm. Atbildes rakstā uzsvērts, ka iesniedzēja zemi nevar atbrīvot no ūdens, nelikvidējot visu Spīķu HES ūdenskrātuvi. Esot jāņem vērā samērīguma princips, izvērtējot, vai iesniedzēja ieguvums, ja zeme tiktu atbrīvota no ūdens, būtu adekvāts ar zaudējumu, kas rastos pārējiem zemes īpašniekiem un ainaviskajai videi.

Atbildot uz Satversmes tiesas jautājumiem, Kuldīgas rajona padome norāda, ka Ministru kabineta 1998. gada 24. februāra noteikumi Nr. 62 „Noteikumi par teritoriju plānojumiem” (turpmāk – Ministru kabineta noteikumi Nr. 62), kas bija spēkā rajona teritorijas plānojuma apstiprināšanas brīdī, neparedzēja, ka, izstrādājot plānojumu, attiecībā uz dabā esošiem objektiem jāpieprasa to statusu apliecinoši dokumenti. Tāpēc saskaņā ar šo

noteikumu 21. punktu sadarbībā ar vietējo pašvaldību speciālistiem esot apzināti pašvaldību teritorijā esošie objekti, tostarp inženierkomunikāciju objekti, un tie attēloti rajona teritorijas plānojumā. Izvērtējot Vārmes pagasta teritorijas atļauto un plānoto izmantošanu, esot atzīts, ka teritorija, kurā izbūvēts Spīķu HES, ir piemērota mazo hidroelektrostaciju būvniecībai, taču teritorijas plānojums nerisinot ar būvniecību un likumīgu zemju izmantošanu saistītos jautājumus.

4. Vārmes pagasta padome atbildes rakstā norāda, ka Spīķu HES darbojusies jau kopš 1961. gada un ūdens no ūdenskrātuves nolaists tikai astoņdesmito gadu sākumā. 1997. gada beigās ūdenskrātuves ūdenslīmenis esot atjaunots iepriekšējās robežās. „Baložu” māju zeme esot applūdināta 3,877 hektāru platībā.

Vārmes pagasta padome paskaidro, ka Spīķu HES īpašnieks esot saskaņojis ar zemes lietotājiem un īpašniekiem jautājumu par viņiem piederošo zemes gabalu daļēju applūdināšanu. Šādu piekrišanu devis arī Igors Konošonoks, kura lietošanā tobrīd atradās iesniedzējam pašlaik piederošā zeme. Spīķu HES īpašnieks gan pirms applūdināšanas, gan pēc tās esot centies panākt vienošanos ar iesniedzēju, piedāvājoties applūdināto zemi atpirkt, iznomāt vai atlīdzināt radušos zaudējumus. Vārmes pagasta padome esot piedāvājusi iesniedzējam ierādīt applūdinātās zemes vietā citu un esot gatava to darīt vēl tagad. Visus priekšlikumus iesniedzējs esot noraidījis.

Vārmes pagasta padome uzsver, ka applūdinātā zeme bijusi ar kokiem un krūmiem apaugusi, pārpurvojusies pļava. Turklāt Spīķu HES ūdenskrātuvē jau esot izveidojusies ūdens videi raksturīga flora un fauna. Ūdenskrātuves likvidācija nodarīšot būtiskus zaudējumus ūdens bioresursiem, un tas būšot pretrunā ar sabiedrības interesēm.

Vārmes pagasta padome uzskata, ka tai nebija tiesību neiekļaut Spīķu HES Vārmes pagasta teritorijas plānojumā, jo Teritorijas plānošanas likuma

6. panta septītā daļa noteic, ka, izstrādājot zemāka līmeņa teritorijas plānojumu, jāievēro spēkā esoši augstāka līmeņa teritorijas plānojumi. Tā kā Kuldīgas rajona teritorijas plānojuma 2. daļa jau bija pieņemta, Spīķu HES bijis jāiekļauj arī Vārmes pagasta teritorijas plānojumā, pat ja pagasta padome to nevēlētos darīt.

Atbildes rakstā norādīts, ka, izstrādājot teritorijas plānojumu, Vārmes pagasta padome no Valsts zemes dienesta saņēmusi kartogrāfisko materiālu un plānus, kuros ūdenskrātuve bija atzīmēta. Arī dabā saimnieciskā darbība un atpūtas organizēšana neesot iedomājama bez Spīķu HES ūdenskrātuves, tāpēc teritorijas plānojumā šī teritorija esot iekļauta kā ūdenssaimniecībā izmantojamā teritorija. Teritorijas plānojuma sabiedriskās apspriešanas laikā pašvaldība par to neesot saņēmusi ne pretenzijas, ne ierosinājumus. Vārmes pagasta padome izsaka viedokli, ka teritorijas plānojums paredz pašvaldības teritorijas sadalījumu pēc tās izmantošanas veida, nenosakot neviena īpašuma lielumu vai robežas.

Vārmes pagasta padome uzsver, ka teritorijas plānojums nekādā veidā neatņem iesniedzējam īpašuma tiesības, ko apliecinot arī tas, ka vispārējās jurisdikcijas tiesā iesniedzējs vērsies ar prasību novērst īpašuma tiesību aizskārumu, nevis ar īpašuma prasību. Arī Civillikuma 963. pants nosakot, ka applūdums negroza īpašuma tiesības un pēc ūdens nokrišanās zem tā bijusī zeme paliek agrākajam īpašniekam.

Atbildes rakstā norādīts, ka iesniedzēja prasība atzīt teritorijas plānojumu apstrīdētajā daļā par spēkā neesošu un līdz ar to iznīcināt Spīķu HES ūdenskrātuvi ir pretrunā ar sabiedrības interesēm. To apstiprinot arī Kuldīgas rajona padomes pašvaldības aģentūras „Kurzemes attīstības aģentūra” 2004. gada 16. aprīļa atzinums Nr. 7 un Vides ministrijas Liepājas reģionālās vides pārvaldes 2004. gada 31. maija atzinums Nr. 3-11/821. Labums, ko sabiedrība iegūst no iesniedzēja īpašuma tiesību ierobežojumiem, esot lielāks nekā viņa tiesību ierobežojums, tāpēc Vārmes pagasta padome lūdz konstitucionālo sūdzību noraidīt.

Atbildot uz Satversmes tiesas jautājumiem, Vārmes pagasta padome norāda, ka pašvaldība, piešķirot zemi iesniedzējam, nenoteica aprobežojumu, jo tolaik vēl nebija spēkā ūdenskrātuves ekspluatācijas noteikumi. Ūdenstilpes ekspluatācijas (apsaimniekošanas) noteikumi apstiprināti 1997. gada 28. augustā un saskaņoti ar pašvaldību. 2003. gada 16. jūnijā Vārmes pagasta padome pieņēma lēmumu Nr. 6 „Par ierobežojumu uzlikšanu ūdenskrātuves „Spīķi” appludinātajām zemēm” un iesniedza attiecīgu prasības pieteikumu Kuldīgas rajona tiesā, tomēr tiesa atteicās to pieņemt.

Pēc iepazīšanās ar lietas materiāliem Vārmes pagasta padome norāda, ka Reģionālās attīstības un pašvaldību lietu ministrija 2005. gada 12. aprīlī lūgusi Vārmes pagasta padomi sniegt skaidrojumu par pagasta teritorijas plānojumu, tas ir, paskaidrot, kā padome rīkosies, ņemot vērā Ministru kabineta 2004. gada 19. oktobra noteikumu Nr. 833 „Vietējās pašvaldības teritorijas plānošanas noteikumi” 77. punktā noteikto, proti, ka triju mēnešu laikā pēc vietējo pašvaldību vēlēšanām jaunievēlētajai vietējās pašvaldības padomei jāizvērtē vietējās pašvaldības teritorijas plānojums un jāpieņem lēmums par tā atstāšanu spēkā, par grozījumu izdarīšanu tajā vai par jauna vietējās pašvaldības teritorijas plānojuma izstrādi. Jaunā Vārmes pagasta padome pieņēmusi lēmumu atstāt spēkā esošo teritorijas plānojumu.

Bez tam Vārmes pagasta padome norāda, ka Satversmes 105. pantā paredzētās tiesības uz īpašumu nav absolūtas un tām var noteikt ierobežojumus. Citādi šīs tiesības varētu nonākt pretrunā ar citos Satversmes pantos garantētajām citu personu pamattiesībām, piemēram, Satversmes 115. pantā noteiktajām pamattiesībām dzīvot labvēlīgā vidē. Vārmes pagasta padome uzskata, ka iesniedzēja pamattiesībām noteiktajam ierobežojumam ir leģitīms mērķis un ierobežojums ir samērīgs ar šo mērķi. Iesniedzēja konstitucionālās sūdzības apmierināšana varētu novest pie Spīķu HES ūdenskrātuves likvidācijas, kas izraisītu ekoloģisku katastrofu.

5. Spīķu HES īpašnieks, atbildot uz Satversmes tiesas jautājumiem, norāda, ka viņš Spīķu HES ieguvis 1993. gadā. Tā bijusi labā stāvoklī, tāpēc nekādi būvdarbi nav bijuši nepieciešami. Ar toreizējiem zemes īpašniekiem un lietotājiem jautājumu par zemes applūdināšanu viņš esot saskaņojis. Iesniedzējam Spīķu HES īpašnieks esot piedāvājis applūdināto zemi no viņa atpirkt vai izmaksāt par to kompensāciju, bet šie priekšlikumi noraidīti.

6. Valsts zemes dienesta Dienvidkurzemes reģionālā nodaļa norāda, ka 1995. gada 16. februārī sastādīts Vārmes pagasta zemnieku saimniecības „Baloži” zemes robežu plāns. 1999. gada 29. martā esot izdots jauns zemes robežu plāns, jo tika atdalīta otrā zemes vienība, pamatojoties uz iesniedzēja iesniegumu. Citi grozījumi nekustamā īpašuma „Baloži” zemes robežu plānā neesot veikti. Spīķu HES īpašnieks esot pieprasījis uzmērīt ar ūdeni applūdušās platības pēc situācijas 2000. gada 15. septembrī, bet sakarā ar to arī nekādi grozījumi nekustamā īpašuma „Baloži” zemes robežu plānā neesot veikti.

7. Reģionālās attīstības un pašvaldību lietu ministrija informē, ka Kuldīgas rajona teritorijas plānojums ir spēkā no 1999. gada 15. decembra, bet Vārmes pagasta teritorijas plānojums – no 2004. gada 17. jūnija. 2005. gada 12. aprīlī ministrija Vārmes pagasta padomei nosūtījusi vēstuli, kurā lūgts informēt ministriju par padomes turpmāko rīcību attiecībā uz pagasta teritorijas plānojumu.

Secinājumu daļa

8. Satversmes 105. pants noteic: „Ikvienam ir tiesības uz īpašumu. Īpašumu nedrīkst izmantot pretēji sabiedrības interesēm. Īpašuma tiesības var

ierobežot vienīgi saskaņā ar likumu. Īpašuma piespiedu atsavināšana sabiedrības vajadzībām pieļaujama tikai izņēmuma gadījumos uz atsevišķa likuma pamata pret taisnīgu atlīdzību.”

Kā secinājusi Satversmes tiesa, Satversmes 105. pants, līdzīgi kā Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 1. protokola 1. pants, paredz gan īpašuma tiesību netraucētu īstenošanu, gan arī valsts tiesības sabiedrības interesēs ierobežot īpašuma izmantošanu. Īpašuma tiesības var ierobežot, ja ierobežojumi ir attaisnojami, tas ir, ja tie noteikti ar likumu, tiem ir leģitīms mērķis un tie ir samērīgi (*sk. Satversmes tiesas 2002. gada 20. maija spriedumu lietā Nr. 2002-01-03*).

Viens no veidiem, kā īpašuma tiesības var ierobežot sabiedrības interesēs, ir teritorijas plānošana.

Saskaņā ar Teritorijas plānošanas likuma 1. pantu „teritorijas plānojums ir ilgtermiņa teritorijas plānošanas dokuments vai plānošanas dokumentu kopums, kurš izstrādāts un stājies spēkā normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā un kurā atbilstoši plānošanas līmenim un plānojuma veidam rakstveidā un grafiski attēlota teritorijas pašreizējā un noteikta plānotā (atļautā) izmantošana un šīs teritorijas izmantošanas aprobežojumi”.

Pašvaldību pienākums likumā noteiktajā kārtībā izstrādāt pašvaldības teritorijas plānojumu ir noteikts likumā „Par pašvaldībām” (14. panta otrās daļas 1. punkts).

Rajona un vietējās pašvaldības teritorijas plānojumā tiek noteiktas teritorijas attīstības iespējas, virzieni un aprobežojumi, grafiski attēlota rajona un vietējās pašvaldības teritorijas pašreizējā un noteikta plānotā (atļautā) izmantošana (Teritorijas plānošanas likuma 5. panta 3. un 4. punkts).

Rajona un vietējā pašvaldība: 1) vada, uzrauga un nodrošina attiecīgās pašvaldības teritorijas plānojuma un tā grozījumu izstrādi un īstenošanu; 2) apstiprina teritorijas plānojumu un tā grozījumus kā saistošos noteikumus

(Teritorijas plānošanas likuma 7. panta piektās daļas 1. un 2. punkts un sestās daļas 1. un 2. punkts).

Rajona un vietējās pašvaldības teritorijas plānojumi tiek pieņemti kā pašvaldības saistošie noteikumi. Tātad spēkā esošais teritorijas plānojums attiecīgajā administratīvajā teritorijā ir saistošs jebkurai fiziskajai un juridiskajai personai (likuma „Par pašvaldībām” 45. panta pirmā daļa). Teritorijas plānojumam kā pašvaldības lēmumam jāatbilst Satversmei, likumiem un Ministru kabineta noteikumiem (likuma „Par pašvaldībām” 41. panta otrā daļa).

Teritorijas plānojumā pašvaldība paredz teritorijas izmantošanas nosacījumus un, kā jau minēts, konkrētiem nekustamajiem īpašumiem var noteikt īpašuma tiesību ierobežojumus. No vienas puses, plānojums pats par sevi nepiešķir tiesības, piemēram, uzsākt zemes gabala apbūvi, taču ar to tiek noteiktas priekšdispozīcijas lēmumu pieņemšanai konkrētos gadījumos nākotnē. No otras puses, zemes īpašniekam nav tiesību pēc saviem ieskatiem uz savas zemes veikt saimniecisko darbību, viņam nav tiesību to brīvi apbūvēt vai mainīt teritorijas plānojumā noteikto zemes izmantošanas mērķi (*sk.: Meiere S. Teritorijas plānošana kā vides aizsardzību nodrošinošs līdzeklis: tiesiskais regulējums un ar to saistītās problēmas // Latvijas Universitātes Raksti, 2003, 657. sēj., 21. lpp.*).

Tādējādi teritorijas plānojums ir dokuments, ar kuru pašvaldība normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā var paredzēt teritorijas izmantošanas un līdz ar to arī īpašuma tiesību ierobežojumus.

9. Vispirms Satversmes tiesa izvērtēs, vai Kuldīgas rajona un Vārmes pagasta teritorijas plānojumi ir izstrādāti un stājušies spēkā normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā.

9.1. Kuldīgas rajona padome atbildes rakstā norāda, ka darbs pie Kuldīgas rajona teritorijas plānojuma tika uzsākts, pamatojoties uz Ministru kabineta 1994. gada 6. septembra noteikumiem Nr. 194 „Teritoriālpilnošanas noteikumi”. 1997. gada 14. novembrī tika pieņemts lēmums apstiprināt Kuldīgas rajona teritorijas plānojuma pirmo redakciju un izstrādāt tā otro redakciju. Rajona teritorijas plānojuma izstrāde turpinājās, pamatojoties uz Teritorijas attīstības plānošanas likumu un Ministru kabineta noteikumiem Nr. 62. 1999. gada 15. decembrī Kuldīgas rajona padome pieņēma teritorijas plānojuma 2. daļu kā saistošos noteikumus.

Nav pamatots Reģionālās attīstības un pašvaldību lietu ministrijas viedoklis, ka Kuldīgas rajona teritorijas plānojums ir spēkā no tā pieņemšanas dienas – 1999. gada 15. decembra. Pašvaldību izdoto normatīvo aktu – saistošo noteikumu – vispārējā spēkā stāšanās kārtība paredzēta likumā „Par pašvaldībām”, taču teritorijas plānojumi stājas spēkā kārtībā, kādu noteic teritorijas plānošanu reglamentējošie normatīvie akti. Saskaņā ar Ministru kabineta noteikumu Nr. 62 26. punktu rajona teritorijas plānojums stājas spēkā nākamajā dienā pēc tam, kad lēmums par tā pieņemšanu publicēts laikrakstā „Latvijas Vēstnesis”. Lēmums par Kuldīgas rajona teritorijas plānojuma pieņemšanu laikrakstā „Latvijas Vēstnesis” nav publicēts. Līdz ar to nav izpildīts teritorijas plānojuma spēkā esamības kritērijs un apstrīdētais šā teritorijas plānojuma 2. daļas 8.3.1. punkts nevar radīt iesniedzēja īpašuma tiesību aizskārumu.

Tādējādi Satversmes tiesai nav juridiska pamata izvērtēt Kuldīgas rajona teritorijas plānojuma 2. daļas 8.3.1. punktu un lieta par šo prasījumu izbeidzama.

9.2. Vārmes pagasta teritorijas plānojums izstrādāts, pamatojoties uz Ministru kabineta 2000. gada 5. decembra noteikumiem Nr. 423 „Noteikumi par teritorijas plānojumiem” (turpmāk – Ministru kabineta noteikumi Nr. 423).

Teritorijas plānojuma otro (galīgo) redakciju Vārmes pagasta padome apstiprināja 2003. gada 20. februārī, taču informācija par plānojuma apstiprināšanu netika publicēta laikrakstā „Latvijas Vēstnesis”, kā to prasa Ministru kabineta noteikumu Nr. 423 43. punkts. Tāpēc Vārmes pagasta padome 2004. gada 17. jūnijā teritorijas plānojumu apstiprināja atkārtoti. Šī informācija par teritorijas plānojumu tika publicēta laikrakstā „Latvijas Vēstnesis” 2004. gada 20. jūlijā.

Tādējādi, lai gan lieta ir ierosināta par 2003. gada 20. februārī apstiprināto Vārmes pagasta teritorijas plānojumu, saistībā ar prasījumu tiks izvērtēts 2004. gada 17. jūnijā apstiprinātais, tas ir, spēkā esošais teritorijas plānojums.

10. Vārmes pagasta teritorijas plānojumā Spīķu HES un tās ūdenskrātuve attēlota grafiskajā daļā, kartēs „Vārmes pagasta patreizējā teritorijas izmantošana” un „Vārmes pagasta plānotā un atļautā teritorijas izmantošana”. Kartēs ir norādītas nekustamo īpašumu robežas (ar to kadastra numuriem) un ir redzams, ka Spīķu HES ūdenskrātuve sedz arī daļu no iesniedzējam piederošās „Baložu” māju zemes.

„Baložu” māju zeme bez iesniedzēja piekrišanas tika applūdināta jau pirms Vārmes pagasta teritorijas plānojuma apstiprināšanas. Saskaņā ar Civillikuma 963. pantu applūdinātā zeme joprojām pieder iesniedzējam. Šī norma, pretēji iesniedzēja domām, attiecas arī uz mākslīgu applūdumu neatkarīgi no tā, vai tam ir pārejošs vai pastāvīgs raksturs, taču applūdušā zemes gabala īpašniekam ir tiesības prasīt, lai aizskārējs novērš prettiesiski radīto applūdumu (*sk.: Grūtups A., Kalniņš E. Civillikuma komentāri. Trešā daļa. Lietu tiesības. Īpašums. Otrais papildinātais izdevums. – Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2002, 64. lpp.*). Līdz ar to nav pamatots iesniedzēja uzskats, ka ar Vārmes pagasta teritorijas plānojumu viņam piederošā zeme „iekļauta Spīķu HES ūdenskrātuves teritorijā”.

Jau kopš 2000. gada civillietā par „Baložu” māju zemes īpašuma tiesību aizskāruma novēršanu tiek izskatīta vispārējās jurisdikcijas tiesā. Ņemot vērā teritorijas plānojumu juridisko spēku, Spīķu HES īpašnieks kasācijas sūdzībā Augstākās tiesas Senātam atsaucās uz Vārmes pagasta teritorijas plānojumu un norādīja, ka Spīķu HES un tās ūdenskrātuves likvidēšana ir pretrunā ar šo plānojumu. Vispārējās jurisdikcijas tiesām teritorijas plānojums ir saistošs, arī izšķirot strīdu par iesniedzēja īpašuma tiesību ierobežojumiem. Tāpēc Augstākās tiesas Senāts atzina, ka apelācijas instances tiesa, taisot spriedumu, šo teritorijas plānojumu nepamatoti atstājusi bez ievērības.

Tādējādi Vārmes pagasta teritorijas plānojums, minētajās kartēs attēlojot „Baložu” māju zemes applūdinājumu, noteic iesniedzēja īpašuma tiesību ierobežojumus. Lai būtu pamats izvērtēt šo ierobežojumu atbilstību Satversmes 105. pantam, ir jānoskaidro, vai pagasta padomei bija tiesības tos noteikt laikā, kad vispārējās jurisdikcijas tiesā tika izskatīts strīds par īpašuma tiesību aizskāruma novēršanu.

11. Satversmes tiesa ir norādījusi, ka teritorijas plānošanā normatīvie akti pašvaldībai piešķir lielu rīcības brīvību (diskrecionāro varu). Tomēr tā nav neierobežota. Pašvaldībai piešķirtā rīcības brīvība tiesiski var tikt izmantota vienīgi tās ārējo robežu ietvaros. Par vadlīnijām rīcības brīvības izmantošanai teritorijas plānošanas jomā ir uzskatāmi teritorijas plānošanas principi un vispārējie tiesību principi. Teritorijas plānošanas procesā kompleksi jāaskaņo atsevišķu privātpersonu intereses ar teritorijas ilgtspējīgas attīstības iespējām. Paredzot vai īstenojot citu sākotnējo teritorijas plānojuma uzdevumu, piemēram, sekmējot vienīgi teritorijas ekonomisko izaugsmi (peļņas gūšanu), neņemot vērā īpašās dabas un kultūras vērtības vai arī pārkāpjot rīcības brīvības ārējās robežas, tiek panākts prettiesisks galarezultāts. Teritorijas plānojuma procedūra ir reglamentēta, lai varētu identificēt un izsvērt dažādas intereses un noteikt, kurām no tām plānojumā piešķirama prioritāte. Šajā procesā ir jāpanāk visu iesaistīto pušu interešu līdzsvarošana, vājāko dalībnieku

aizsardzība un visas sabiedrības interešu nodrošināšana (*sk. Satversmes tiesas 2004. gada 9. marta sprieduma lietā Nr. 2003-16-05 5. punktu*).

Teritorijas plānošanas likums piešķir pašvaldībai kompetenci noteikt teritorijas, arī tajā esošo nekustamo īpašumu, izmantošanas ierobežojumus, taču vēršot tos vienīgi uz nākotni.

Kā minēts, iesniedzējam piederošā „Baložu” māju zeme tika applūdināta 1997. gadā, bet kopš 2000. gada turpinās tiesvedība par īpašuma tiesību aizskārums novēršanu. Neraugoties uz to, Vārmes pagasta padome 2004. gadā pieņēma teritorijas plānojumu, kurā attēlota Spīķu HES ūdenskrātuve un applūdinātā „Baložu” māju zeme. Līdz ar to izveidojās tāda situācija, ka „Baložu” māju zemes izmantošanas ierobežojums, kas bija radies jau iepriekš, turklāt privātas darbības rezultātā, tika nostiprināts teritorijas plānojumā. Šādas tiesības Teritorijas plānošanas likums pašvaldībai neparedz.

Turklāt no vispārējiem tiesību principiem, tostarp varas dalīšanas principa, izriet secinājums, ka iejaukšanās tiesas darbībā nav pieļaujama. Likuma „Par tiesu varu” 11. pantā nostiprinātais aizliegums iejaukties tiesas darbībā ietver citu publiskās varas institūciju pienākumu atturēties pieņemt lēmumus jautājumos, sakarā ar kuriem tiesā jau tiek izskatīta lieta. Ja tiesā tiek izskatīts kāds strīds, tad citas institūcijas lēmumus par strīda priekšmetu var pieņemt tikai pēc sprieduma stāšanās spēkā.

Lai izvairītos no savas kompetences pārsniegšanas, pašvaldība teritorijas plānojumā nedrīkst noteikt tās teritorijas izmantošanu, par kurā pastāvošajiem īpašuma tiesību ierobežojumiem ir civiltiesisks strīds, kamēr tiesa šo strīdu nav izšķīrusi. Vārmes pagasta padome, attēlojot teritorijas plānojumā Spīķu HES ūdenskrātuvi un applūdināto „Baložu” māju zemi, faktiski izlēma lietu, kas tiek izskatīta vispārējās jurisdikcijas tiesā. Līdz ar to pašvaldība ir pārkāpusi savas rīcības brīvības ārējās robežas un ietiekusies tiesas kompetencē.

Teritorijas plānojumā nav jāiekļauj visi dabā pastāvošie objekti un teritorijas. Vārmes pagasta teritorijas plānojuma izstrādāšanas un pieņemšanas

laikā spēkā bijušo Ministru kabineta noteikumu Nr. 423 21.16. punkts paredzēja pašvaldības teritorijas plānojumā, ja nepieciešams, ietvert informāciju par neizstrādātajām vai nepieņemtajām (turpmāk izstrādājamām) pašvaldības teritorijas plānojuma daļām. Savukārt 41. punkts noteica: ja pašvaldība pieņem teritorijas plānojumu, kurā nav apstiprinātas atsevišķas teritorijas plānojuma daļas, tā lēmumā norāda neapstiprinātās plānojuma nodaļas vai plānojamās teritorijas robežas, kur plānojums nav apstiprināts, un apzīmē tās kā turpmāk izstrādājamās daļas. Neapstiprinātās teritorijas plānojuma daļas izstrādā turpmākajā plānošanas procesā kā teritorijas plānojuma grozījumus.

Vārmes pagasta padome, nosakot pagasta teritorijas plānojumā applūdinātās „Baložu” māju zemes atļauto izmantošanu, ir rīkojusies *ultra vires*, tas ir, pārkāpjot savas kompetences robežas. Līdz ar to pagasta teritorijas plānojums šajā daļā neatbilst likuma „Par pašvaldībām” 41. panta otrās daļas prasībām.

12. Satversmes tiesai būtu jāizvērtē iesniedzēja īpašuma tiesību ierobežojumu atbilstība Satversmes 105. pantam, ja pašvaldība šos ierobežojumus teritorijas plānojumā būtu noteikusi saskaņā ar normatīvo aktu prasībām un atzinusi, ka Spīķu HES nozīme Vārmes pagasta tautsaimniecības un iedzīvotāju rekreācijas sfērās ir lielāka par iesniedzējam noteiktajiem īpašuma tiesību ierobežojumiem.

Tā kā Vārmes pagasta padomei konkrētajā situācijā nebija tiesību noteikt iesniedzēja īpašuma tiesību ierobežojumus, tad šīs lietas ietvaros Satversmes tiesai nav juridiska pamata izvērtēt iesniedzēja īpašuma tiesību ierobežojumu atbilstību Satversmes 105. pantam.

Nolēmumu daļa

Pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 29. panta pirmās daļas 6. punktu un 30. – 32. pantu, Satversmes tiesa

nosprieda:

1) izbeigt lietu par Kuldīgas rajona padomes 1999. gada 15. decembra Kuldīgas rajona teritorijas plānojuma 2. daļas 8.3.1. punkta par Spīķu HES atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 105. pantam;

2) atzīt Kuldīgas rajona Vārmes pagasta padomes 2004. gada 17. jūnija Vārmes pagasta teritorijas plānojumu par applūdinātās „Baložu” māju zemes atļauto izmantošanu par neatbilstošu likuma „Par pašvaldībām” 41. panta otrajai daļai un spēkā neesošu no tā pieņemšanas brīža.

Spriedums ir galīgs un nepārsūdzams.

Spriedums stājas spēkā tā publicēšanas dienā.

Tiesas sēdes priekšsēdētājs

J. Jelāgins